

Εισόδιο θανάι

Του
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΟΖΑΝΗ*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΗΛΙΑΣ, *Κλαγγή των όπλων*,
εκδόσεις Πατάκη, σελ. 57

Εισόδιο των ποιήσεων του Αλέξανδρου Μηλιά είναι η Κίρκη: η Κίρκη του Ομήρου και η άλλη του Pound, η οποία θυμάται την ομηρική, αντιφωνώντας ως επίκληση θανάτου, όταν ο θάνατος δεν είναι παρά η συνασπρία του παρελθοντικού, του παροντικού και του μέλλοντα χρόνου. Έχω την εντύπωση ότι η *Κλαγγή των όπλων* του Μηλιά μόνον έτσι μπορεί να διαβαστεί: εκκινώντας από την ομηρική Κίρκη και καταλήγοντας, με ένα ποιητικό άλμα, στον Τουργκένιεφ, τον οποίο ο Pound εξισώνει, όχι ανεξήγητα, αλλά με την αυθαιρεσία που μόνο η ποίηση μπορεί να οικειοποιείται, με τον μάντι Τειρεσία: *Μοναχά ο θάνατος έλεγε ο Τουργκένιεφ (Τειρεσίας)/ είναι ανεπανόρθωτος/ αγαλός αλάου πόρη Περεσφόνεια [Pisan Cantos, μτφρ. Αντώνης Ζέρβας]*

Ο Όμηρος αρχίζει τον «χορό του θανάτου» με τα λόγια της Κίρκης και τη μαντική του Θηβαίου Τειρεσία: *Όμως κι ένα άλλο πρώτα εσείς θα κάμειτε ταξίδι/ στις Περεσφόνης της σκληρής και στους Άδη τα λιμέρια/ θα πάτε τα μελλούμενα ν' ακούσετε απ' τον Θηβαίο/ τον Τειρεσία, τον τυφλό μάντη που ο νους του ακόμα/ κρατείται, η κι αν πέθανε, τη γνώση η Περεσφόνη/ του φύλαξε, και δεν γυρνάει σαν ίσκιος με τους άλλους [Οδ.κ. 490-495, μτφρ. Εφταλιώτη - Ποριώτη]*

Ο Pound συνεχίζει τα ομηρικά λόγια της Κίρκης, ταυτόχρονα όμως ταυτίζοντας τον Θηβαίο μάντη με τις οπαρακτικές ιστορήσεις του μηδενιστή Μπαζάρφο στο «Πατέρες και γιοι» του Τουργκένιεφ, αυτή τη φορά, ωστόσο, με μια ποιητική ορμή που του την υπαγορεύει η ανεπανόρθωτη πληγή του θανάτου στο όνομα του πατρός.

Έτσι, η Κίρκη επανέρχεται τώρα ως εισόδιο των ποιήσεων του Μηλιά «φορτωμένη» με τον Όμηρο και τον Pound ως ανοικτή πληγή του θανάτου του πατέρα: *Μαρμαρωμένος, με βγαλμένα της γης σπλάχνα. Μάνα γαληνεμένα και ανήσυχα. Πατέρα και γιοι./ Γραφή νεκροπομπή, άνευ προηγουμένου αιματοχυσία. Άχνα δεν βγαίνει. Γυναικείο σήθος, λάβα.*

Τα λόγια της Κίρκης είναι ο υποβολέας της ποιητικής του Μηλιά που στρέφεται διαρκώς γύρω από αυτόν τον θάνατο πατέρα και γιοι, διότι αλλιώς ο θάνατος θα ήταν μια απλή γεγονόςικότητα, ένα απλό τέλος, μια κανονικότητα ζωής, και διόλου μια ποιητική εξανάσταση, μια άρνηση της γεγονόςικότητας μέσα στην ψυχή, μια ακύρωση της κανονικότητας ζωής και θανάτου: *Η Κίρκη μου είπε να το κάνω, καθόμασταν/ πρώτη φορά όλοι μαζί, γύρω απ' το τραπέζι/ [...] όλα ίδια κι όλα κάποτε θα τελειώσουν/ με τη δύναμη της φθοράς, στην επανάληψη/ του γερασμένου χορού της ζωής/ [...] Η Κίρκη μου είπε να το κάνω, αγαπημένοι,/ όσο μπορεί να συμβεί σ' αυτή τη ζωή, καθόμασταν/ γύρω απ' το τραπέζι...*

ΟΥ

Εδώ, η ποιητική σκηνή του θανάτου είναι ένας άλλος θάνατος μέσα στον οποίο ο θάνατος δεν έχει εξουσία. Η εξουσία ανήκει στη γεγονοτικότητα (factum brutum) του θανάτου και όχι στην άλλη σκηνή την ποιητική, στην οποία οι λέξεις προσέρχονται με μαγική δύναμη, υπακούοντας στην εσωτερική τους συνάρεια, χωρίς να σπνρίζονται στην αντιστοιχία τους με τον πραγματικό θάνατο, αλλά αντίθετα καθυποτάσσουν το πραγματικό ζώης και θανάτου στην επιθυμία να είναι ο θάνατος δωρεά και προσδοκία δωρεάς που δεν αφήνει τον νεκρό πατέρα να τριγυρνά σαν ίσκιος μαζί με άλλους ίσκιους, αλλά ανεβάζει στο φως την περιπλάνηση μέσα στους τόπους του θανάτου πατέρα και γιου: *Κίρκη, να αισθανθώ τη χάρη των γλυπών φιδιών/ στη λεία επιφάνεια των χεριών σου./ έσφιξα το σώμα σου, έφυγες σαν ίσκιος./ ακόμα κι αν στη λάσπη εγκλωβιστώ, ακόμα κι αν/ η ζωή τα λευκά οστά παγώσει./ θα με ανεβάξεις στο φως*

Αυτή η άνοδος στο φως υποβάλλει στις ποιήσεις του Μπλιά την πολυγλωσσία τους. Διότι πολλαπλώς λέγεται και πολλαπλώς σημαίνεται ο θάνατος, έτσι ώστε η πάλη των ποιητικών ενορμήσεων μέσα στην τοπογραφία του θανάτου στο όνομα του πατρός να συμπλέκει τις φωνές, να θολώνει τη μνήμη, να την διαχέει σε οτιδήποτε συνειδητά ή ασυνείδητα προσέρχεται για να συνδράμει το ποιητικό συμβάν, να το μεταθέσει ως σύμπτωμα ψυχικής ανατάραξης, ως σύμπτωμα απώλειας του ήδη απωλεσθέντος: *οι λέξεις στα λασπόνερα, Κίρκη./ θα με αγαπάς./ Ναι, μου είπε, θα το κάνω*

Μέσα στα λασπόνερα των λέξεων, που υποβολέας τους είναι η Κίρκη, η άλλη όψη του συντελεσμένου θανάτου στο όνομα του πατρός φανερώνεται ορμητικά με το ίδιο πάθος: ένας Ιανός που ορθώνεται στα ενδιάμεσα της συμπλοκής των φωνών πίσω από τις οποίες παραδοκεί το φάντασμα της λήθης ως (ανα)λήθειας του θανάτου και ταυτόχρονα της μόνης αλήθειας που η ποίηση μπορεί να ομολογήσει. Η Μητέρα του θανάτου, μόνιμο μοτίβο της δραματικής (ανα)λήθειας, την οποία η σύγκυση των λέξεων και η πολυσημάντη παρουσία τους εγκαθιδρύει ως δύναμη μορφοποιητική, ως αδιέξοδη επίκληση της ποιητικής περιπλάνησης στην τοπογραφία του θανάτου: *Μητέρα, είσαι αληθινή/ Το πλήθος/ των αναχωρητών της ζωής, οι συμμορίες του Άδη./ η σπείρα των φαντασμάτων ήπιαν τη σκέψη μου -/ [...] Το μαύρο μου αίμα δεν μπορούσε./ το μαύρο μου αίμα δεν γινόταν να σας αγκαλιάσει.*

Οσάκις η ποίηση επιχειρεί να συλλαβίσει τον θάνατο, οι συλλαβές της δανείζονται τον θάνατο χωρίς να τον εξοφλούν. Ωστόσο, σε οποιαδήποτε περίπτωση, οι έξοχοι στίχοι του Edmond Jabès παραμένουν ο μόνιμος οδοδείκτης της ανάγνωσης ποιήσεων όπως αυτές του Αλέξανδρου Μπλιά: *Σκιά χωρίς σκιά./ φώτα χωρίς φως!./ ίκη στο ανάγλυφο της λήθης/ το μυστήριο της διάβασης, εδώ* [Το βιβλίο των ανατροπών, μτφρ. Στέφανος Ροζάνης]

* Ο Στέφανος Ροζάνης είναι καθηγητής φιλοσοφίας

Ευαγγελής Παπαδοσταμάκης. Lunar Rain, 2023, σκιστική ξυλογραφία σε πλάγιο ξύλο